

Justiția - între „Vechiul Testament” și „Noul Testament”

Justiția este un subiect delicat de dezbatut în orice țară, nu doar în România.[\[i\]](#)

Gradul de tensiune la care au ajuns la noi în ultimul an unele poziții face o discuție și mai dificilă.

Cred, însă, ca este important să fie înțelese mai bine **un aspect de interdependențe și 3 probleme care sunt relevante pentru acesta.**

Legat de interdependențe, aș sublinia, în primul rând, faptul că securitatea națională reală și prosperitatea unei țări depind într-o măsură foarte mare de legitimitatea segmentelor sale conducătoare.

Legitimitatea respectivă este dată, la rândul său, de gradul în care cetățenii (în majoritatea lor) au încredere în stat - practic, consideră că acesta acționează, de obicei, într-un mod corect (drept) și în interesul general – și nu discreționar/cum îi convine lui punctual.

Războaiele hibride încearcă permanent să manipuleze populațiile statelor adversare sau “nealiniat” pentru a avea cât mai puțină încredere în autoritățile publice ale acelor state tocmai pentru că este un aspect foarte important și cu bataie foarte lungă.

O țară în care ponderi ridicate din populație nu ar mai avea încredere în propriile elite de facto conducătoare nu ar mai avea premisele practice pentru coeziunea societății și pentru buna implementare/acceptare a politicilor publice. În caz de conflict, nu s-ar putea apăra nici de un adversar străin semnificativ mai mic. Ba chiar ar avea segmente populationale din ce în ce mai mari tentate frecvent să cheme în ajutor forțe străine pentru a răsturna elitele locale percepute ca ilegitime.

Or, modul de organizare și de manifestare a justiției dintr-o țară reprezintă o dimensiune esențială a puterii simbolice a unui stat, a legitimității sale.

Cu cât vor fi mai multe legi strâmbe (conceptul trebuind privit și pe planul sau legislativ din perspectiva cetățenilor unei țări) sau hotărâri judecătorești strâmbe sau ambele, cu atât legitimitatea justiției din țara respectivă, și implicit a statului însuși, va fi mai redusă.

Nu degeaba, directivele războaielor hibride privind justiția vizează privilegierea regulilor în sine, în defavoarea moralei, în țara atacată - cu cât dreptul (regulile) în litera sau practica lui se îndepărtează mai mult de dreptate, cu atât statul respectiv devine mai șubred, pierzând din încrederea cetățenilor.

Chiar dacă percepția populației este manipulabilă parțial sau poate da destule rateuri în cazuri punctuale, nu prea se poate, înșă, înșela la scară mare mai mulți ani la rând.

Cu alte cuvinte, juristii pot avea poziții justificate punctual cu privire la soluția corectă pur juridică într-un caz anume, dar este important să rămână prudenți pe imaginea de ansamblu și atenți la eventualele discrepanțe dintre soluțiile tehnice și moralitatea acestora.

Ideea în sistemul nostru de drept nu este deloc aceea de a ignora textul legislativ, dar nici de a nu se înțelege că scopul ultim este dreptatea.

Pe partea de probleme, având în vedere aspectul de interdependențe de mai sus și discuțiile din ultima perioadă, m-aș referi în primul rând la problema justiției penale din domeniul mării corupții.

Ultimii 20 de ani au marcat la noi un balans în acest sens - de la o abordare de un fel de "Vechiul Testament", la una de un fel de "Noul Testament".

În Vechiul Testament, Dumnezeu pare să pedepsească oamenii regulat și sever, cu destule daune colaterale - aruncarea din Rai, condamnarea la câștigarea traiului pe generații cu sudoarea frunții, potopul, Sodoma și Gomora, ratacirea prin deșert etc.

Noul Testament (la baza ortodoxismului) marchează o nouă etapă - de ajutorare a creației să se ridice la înălțimea standardelor divine. Iubirea, iertarea/a doua șansa sunt împărtășite ca mesaje importante pentru a permite oamenilor să progreseze și să reușească să treacă cu bine pragul judecății de apoi.

La noi, justiția penală a mers mai bine de 10 ani cu o accelerare absolut necesară, dar ajungând gradual la numeroase interpretări și abordări cu totul excesive^[ii]. Așa s-a și ajuns că foarte mulți din magistrații țării să aibă dosare penale ei înșiși. O parte din dosare au fost justificate, dar multe au lăsat puternic impresia că au fost

construite artificial și menite să dospească cu anii - pentru a fi un fel de sabie a lui Damocles asupra magistratilor reticenți la presiuni. Conform datelor DNA[11], în perioada 1 ianuarie 2014 – 30 iulie 2018 (4 ani și 7 luni) au fost deschise 2.396 dosare penale privind magistrați, dintre care peste 245 au fost sesizări din oficiu. Practic în cei 4 ani și 7 luni, peste 32% din magistrații țării au fost vizați de dosare penale (procentul de judecatori fiind probabil mai mare decât cel de procurori), adică aproape 1,5 dosare pe zi.

Desigur, după cum menționez și cu o altă ocazie, orice plângere penală da naștere automat unui dosar de urmărire penală. Așadar, cifrele trebuie puse în perspectivă. Totuși, pe lângă faptul că se pot formula și provoca ușor astfel de plângeri în România, la fiecare 7-8 zile, a fost demarat din oficiu câte un astfel de dosar în perioada respectivă.

Cifrele respective au indicat o componentă puternică de presiune artificială asupra magistraților.[\[iii\]](#)

Dar în ultimii aproximativ 5 ani, s-a mers din ce în ce mai frustrant în direcția total opusă, pe un fel de "iertare" și "iubire" într-o veselie. Numărul de cazuri de **mare** corupție finalizate efectiv de procurori și judecatori și soldate cu condamnări serioase a devenit ridicol față de amploarea fenomenului de corupție din România.

Este adevărat, și trebuie subliniat acest lucru, că multe decizii «blânde» privind cazurile mai vechi au fost consecința cvasiautomată a unor modificări legislative sau neremedierii cu anii de către Parlament a unor probleme identificate de decizii CCR.

Dar pare să fi fost și un fel de efect de tip PTSD - post traumatic stress disorder. Numeroși magistrați fiind harțuiți cu anii în perioada «Vechiului Testament» cu dosare penale ei înșiși - orice eroare în dosarele tratate în perioada «Noului Testament» a fost tentant să fie văzută de o parte dintre ei ca dovada altui abuz.

A fost, poate, și o oportunitate de a seta un standard de probă și de profesionalism formalist dificil de implementat practic în masă (unii magistrați poate sperând, astfel, ca jurisprudența respectivă le-ar putea fi utilă în viitor dacă se va mai întoarce roata).

În plus, din păcate, pur și simplu nu pare plauzibil să fi fost atâtea urmăriri penale care să dureze foarte mulți ani sau atâtea amânări și modificări în faza de judecată în numeroase cazuri etc fără să fi fost și cazuri de corupție sau de lipsă majoră de etică profesională la nivelul unor magistrați.

Unele statistici publicate pe unele instanțe ridică mai multe întrebări cu privire la abordarea efectivă a marii corupții pe ansamblu, decât oferă răspunsuri.

Or, justiția umană nu este Dumnezeu și nici nu se poate încerca înțelegerea sau replicarea modului de acțiune al divinității cu raționamente umane simplificate.

În orice caz, obiectivul ei este dreptatea pe Pământ, nu iertarea pe Pământ, iar dreptul penal nu trebuie abordat în moduri care golesc de sens politicile penale și chiar încurajează sistemic faptele de corupție.

Garanțiile procesuale au rolul de a evita abuzurile și a permite aflarea adevărului, nu de a facilita abuzuri în sens

invers.

A condamna la ani grei de închisoare pe cineva care smulge de la gât lanțisorul unei batrâne (și trebuie condamnat serios), dar a lăsa să se prescrie sau a condamna cu suspendare sau la 1-2 ani pe unul care a făcut evaziune sau a luat mita de zeci de milioane de euro nu are nicio noimă. Societatea trebuie protejată de respectivii și trebuie să-și recupereze paguba prompt.

Un sistem de justiție penală trebuie să arate vizibil și constant că urmărește scopul sau social real în privința marii corupții pentru a fi perceput larg ca oferind dreptate.

Magistrații nu pot modifica legile, dar discrepanța dintre modul în care acest aspect a fost abordat în cazuri ce vizau regimul de avantaje (inclusiv litigii salariale, abordarea unor proceduri de selecție, suspendarea de activitate, atacarea actelor altor puteri în stat care vizau domeniul, demararea unor proceduri împotriva celor de altă părere, obiectul unor petiții etc) și modul de evaluare a propriei activități sau de presare a celorlalte puteri din stat pentru a rezolva mai repede și mai bine elemente foarte importante pentru eficiența politicilor penale - a afectat puterea simbolică și trebuie remediată cu grijă în perioada următoare.

O a doua problemă ține de vârsta de pensionare.

Sunt dintre cei care cred că magistrații trebuie să aibă salarii și pensii mari și foarte mari.

Dacă în sistemul privat, «piața» generează în mare parte, de regulă, veniturile, în sectorul public societatea trebuie să decidă ce vrea. Nu există vreun alt mod care să indice că atare - prin mecanisme în mare măsură consensuale și care implică mai multe opțiuni contractuale - venitul mai potrivit (și sustenabil pentru stat) pentru activitatea unui judecător, procuror, polițist, militar, doctor, profesor, pompier, etc.

Or, având în vedere exigențele profesionale și de independență pentru magistrați, precum și rolul transversal în toată societatea, împărțit între un număr relativ mic de oameni, trebuie asumat un nivel ridicat de remunerare atât în activitate, cât și după aceasta.

Dar este cu totul altceva cu privire la vârsta de pensionare.

Este datorator în sine pentru puterea simbolică a unui stat, pentru însași legitimitatea justiției, ca segmentul care este însărcinat cu aplicarea dreptății într-o țară să primească un avantaj legal de potențial 17 ani în plus de pensie față de restul populației, la speranța medie de viață similară.

Nu mai este deloc aplicabil un raționament economic într-o astfel de privință.

De altfel, sunt numeroase alte efecte perverse care decurg din sisteme precum cel înca actual.

De exemplu, o parte importantă din gradul de încărcare cu dosare a magistratilor (care facilitează tracasarea și presarea acestora) ține, evident, și de ieșirile timpurii la pensii.

De asemenea, ieșirile intempestive la pensie adaugă și ele artificial la gradul de încărcare din zona de dosare penale, fiind folosite pentru reluarea probatoriului (având în vedere interpretarea actuală a unei decizii CEDO).

Foarte nociv este și faptul că vârsta de pensionare redusă scade cu aprox. 15 ani experiența medie a sistemului de justiție tocmai la nivelul chemat să judece, de regulă, caile de atac.

Pentru unii magistrați dintre cei care doresc să parcurgă toți pașii posibili de carieră în 25 de ani, în loc de 40 de ani, crește și riscul să fie ocazional tentați de dosare «servite» sau de prilejuri artificiale de a urca mai sus mai repede.

Un astfel de sistem facilitează și tăcerea magistraților cu experiență în fața problemelor din sistem pe ideea că nu mai durează mult și se iese la pensie. Teamă evidentă a multor magistrați de a vorbi despre probleme este foarte îngrijorătoare pentru un stat de drept și remedierea acestui aspect ar trebui să fie o prioritate a sistemului de justiție însuși (inclusiv prin descurajarea oficială a abordărilor de tip aducere la tăcere).

Nu în ultimul rând, mecanismele legale în sine, dar nedrepte, tind să și distorsioneze cu caracter mai general ce e drept și nedrept. Sunt magistrați de anvergura intelectuală care au ajuns să creadă sincer că societatea e manipulată împotriva lor pe acest subiect, nu că este ceva ce ar trebui să se vadă «de pe Luna» că este anormal și fără echivalent în întreaga lume.

Faptul că s-a făcut o eroare acum mulți ani nu înseamnă că trebuie menținută încă decenii. Este evident și faptul că vârsta de pensionare potențial la 48-49 de ani nu are nicio legătură cu independența justiției. Pe acest raționament, toate celelalte state din UE nu ar avea sisteme de justiție independente, ci doar noi.

Dimpotrivă, maturitatea profesională maximă la nivelul căilor de atac și înțelepciunea adusă de vârstă, precum și mecanismele echilibrate au, de regulă, un rol major în independența reală a sistemului de justiție.

Ca sunt și alte categorii în situații destul de similare, este adevărat și este rezonabil să se aștepte echilibrarea contractului social pe ansamblu (cu ajustări legate de diferențe de speranță medie de viață acolo unde e cazul).

Tot adevărat este și faptul că ar fi putut fi soluții mai bune decât cea propusă în prezent, dar nu pe aspectul cu vârsta de pensionare în sine.

Personal, cred, astfel, că dacă un stat face o greșală, trebuie asumat și un cost pentru rezolvare. Dar soluția de compromis a unui stat trebuie să sacrifice de regulă din costul economic, nu, însă, costul simbolic.

De exemplu, poate ar fi meritat discutata o abordare în care cei care mai aveau maxim 5 ani până la pensie pe vechiul regim sa poate iesi la pensie pe același regim, dar cu pensia ajustata în jos la 80% din salariul net obisnuit (daca nu ar opta pentru alternativa de mai jos).

Pentru ceilalti magistrati deja în sistem, cred ca era preferabil de adus vârsta de pensionare la nivelul general de 65 de ani, dar cu suplimentarea salariului începand cu vârsta la care ar fi iesit la pensie pe vechiul regim cu un procent semnificativ pro-rata din pensie.

De exemplu, cineva care are 18 ani vechime în prezent, când ar ajunge la 25 de ani vechime, ar primi o suplimentare a salariului cu 80% din 18/25 din pensia pe noul regim.

La 65 de ani s-ar trece la pensie normala pe noul regim (scaderea ar fi semnificativa, dar se poate economisi mult între timp și noul nivel de venit ar fi, oricum, de tip occidental).

A treia problema ține de ce ar trebui sa rezolve, de fapt, decidenții politici cu privire la justiție.

În loc sa se preseze pentru mentinerea unui fel de târg al lui Faust care afecteaza însuși sufletul justiției, cred ca ar trebui pus «politicul» în fata deficiențelor legitime.

O serie întreaga de aspecte au fost deja propuse public din diverse direcții, așa ca nu o sa insist.

Aș menționa doar ca politicul poate, de fapt, remedia destul de rapid și la un cost relativ rezonabil mai multe aspecte – de la suplimentarea schemelor de personal și echilibrarea sarcinii între unele instanțe și niveluri de jurisdicție, la îmbunătățirea condițiilor de lucru în spațiile nemodernizate înca și reducerea posibilităților de generare artificiala de dosare și de prelungiri exagerate (fara afectarea dreptului la aparare).[\[iv\]](#)

Concentrarea mult mai mult pe mecanisme și reguli drepte (nu reguli pur și simplu) este singura, însa, care poate facilita reechilibrarea rapida a puterii simbolice și ieșirea graduala din situația foarte riscanta - de etapa de destabilizare - în care am ajuns în ultimul an și ceva. Mecanismele care faciliteaza artificial eficiența politicilor penale, decizii discreționare excesive sau speculații economice trebuie revazute, cu asumarea unui cost economic dar cu remedierea aspectelor de putere simbolica.

Altfel, chiar daca vom reuși sa evitam un colaps, riscam sa oscilam între o «republica a procurorilor» și «una a judecatorilor» și sa pierdem «republica» românilor pe drum.

[\[i\]](#) Am detaliat cu o alta ocazie (Despre justiția din România. De ce unele segmente din justiție nu sunt încă «mai» independente ?) unele din problemele în acest sens de la noi.

[\[ii\]](#) Am detaliat acest aspect acum aprox. 6 ani în articolul “De ce lupta anti-corupție trebuie recalibrată?”.

[\[iii\]](#) Date conform comunicatului de presa DNA Nr. 232/VIII/3 din 7 martie 2019, completat cu o actualizare în data de 8 martie 2019 cu privire la perioada 2002-2018 – disponibil la:
<http://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=9322>.

[\[iv\]](#) Este cunoscuta, deja, de exemplu, discuția despre dosarele privind executările silite. Ca un alt exemplu, cred ca dublarea numărul de posturi la INM pentru a suplimenta rapid schemele de personal nu ar afecta calitatea medie într-un mod care sa genereze o problema cu adevarat și ar reduce curând numărul de cazuri pe magistrat. Desigur, durata INM nu ar trebui prelungita (ideea respectiva a fost, oricum, contrara interesului general de la început). Coroborat cu reforma vârstei de pensionare, îmbunătățirea schemelor de personal ar fi rapida dupa impactul inițial.